

XITOIY MILLIY VA AN'ANAVIY LIBOSLARI

Ziyatova Barno Bahodirovna
Alfraganus unversity Filologiya fakulteti
Xorjiy Filologiyasi kafedrasi o'qituvchisi
Xorjiy Filologiyasi kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada Xitoyning milliy va an'anaviy liboslari, bosh kiyimlari, shuningdek zamonaviy va milliy kiyimlarnimni taqqosashrganmiz haqida yoritib berganmiz

Kalit so'zlar: banbi, banxiu, beizi, changao, daxiushan, diyi, lotus, feniks toji, ruqun, yuanlingshan, cheongsang.

Xitoyning milliy liboslari Hanfu, ya'ni Xon xonadoni kiyimidir. Qizil va qora matolardan tayyorlangan Hanfu kiyim-kechagi rasmiy va juda muhim voqealar uchun ishlatilgan, oq juda aziyatga uchragan va juda kamdan-kam qo'llanilgan, oltin va sariq ranglar imperatorlar, uning oilasi va atrofi bilan taqilgan. O'tgan asrning 30-yillari o'rtalaridan boshlab, Xitoy monarxiyasi mavjud bo'lmaganda, ayollar uchun milliy Xitoy liboslarining odatiy namunasi Tsipao bo'ldi. Ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda, cipao ko'proq ko'ylak sifatida tarjima qilingan chonsam nomi bilan mashhur. Dastlabki kiyimlar etarlicha sodda edi. Ular ikkita tikuvli matolardan va yoqa stendidan iborat bo'lib, beshta tugma va old tomondan kesilgan edi. Xitoylik ayollarning milliy liboslari turli matolardan tayyorlangan - bu farovonlikka bog'liq edi. Paxta va kenevir matolari o'rta daromadli odamlar tomonidan ishlatilgan, mahalliy aristokratlar ipak matolardan foydalangan. Homilador ayollar uchun an'anaviy kiyinish shimlar bo'lib, fermuarlar yoki tugmalarsiz tikiladi, qorin bo'shlig'ida tikma tikiladi. Bunday kiyim homilador ayolning qorinidagi nopok qudratga kirmaslikka yordam bergan deb hisoblar edi. Xitoyda ayol bilan kichik bir oyoq - bu juda chiroyli deb hisoblashadi. Oyoq o'smasligi uchun, erta bolalikdan qizlar shod edi. Ushbu operatsiyani bajarish og'ir og'riq, oyoq kasalliklari va ayrim holatlarda nogironlik sabab bo'lgan.

Xitoy ayollari liboslari — Xitoy xalqi ayollarining an'anaviy, o'ziga xos va boshqa mintaqalardan ajratib turuvchi milliy liboslari sanaladi. Qadim zamonlardan beri Xitoyda ayollar turli xil kiyimlarga ega bo'lishgan. Bu kiyimlar turli sulolalarda turli xil bo'lgan. Misol uchun, 1920-yillarda Cheongsam sotsialitlar va yuqori sinf

ayollari orasida moda edi. 1960-yillarda juda qattiq kiyim uslublari keng tarqalgan bo'lib bugungi kunda turli xil modalar kiyiladi. Xitoyning turli viloyatlari va mintaqalari ham o'ziga xos turli xildagi kiyim uslublari ega. [Qin](#) va [Xan](#) sulolalarida ayollar odatda uzun, katta, yengil keng kiyim va liboslar kiyishgan. Uzun yubka ostida, odatda, kashtado'zlik uslubida tikilgan bir juft baland poshnali oyoq kiyimlari bor bo'lgan. Odatda, oliy nasabli ayollarning qo'lga o'ralgan Jinguo (kàn) nomli ro'mol bor bo'lib, o'rta darajali, oddiy yoki kambag'al ayollarning qo'llarida turli bezakli mo'nchoqlar bilan birga bezatilgan. Vaqt o'tishi bilan palto qisqaroq, yubka esa uzunroq bo'lib qoldi. Oliy nasabli ayollar etaklarini yerga sudralmasligi uchun etaklarni ko'tarishda xizmatkorlarning yordamiga ham muhtoj bo'lganlar. [Suy](#) va [Tang](#) sulolalarida ayollar kiyimlari ochiqroq bo'lish tendentsiyasiga ega bo'lganlar. Odatda ipdan tikilgan kichik yengil paltolar, hali ham uzun, keng va mayin sharflar bo'lib, yubkalari keng bo'lgan. ko'pincha kiyiladigan narsalar edi. Ular tanasining ko'krigidan yuqori qismini yalang'ochlashlari mumkin bo'lgan. Bunday mato ayollarning go'zalligini yaxshiroq ko'rsatishi uchun mo'ljallangan. O'sha paytda mashhur bo'lgan kiyimlarning yana bir turi katta yengil, kalta ko'krakli ko'ylaklar, uzun va engil yubkalar hisoblangan. Song sulolasi (960-1279) davridagi ayollar kiyimi erkaklar kiyimidan o'ngga emas, chapga nisbatan kiyilishi bilan ajralib turardi. Ayollar uzun ko'ylaklar yoki deyarli to'pig'iga tushadigan bluzkalar kiyishgan. Shuningdek, ular kalta yoki uzun yengil yubka va kurtka kiyishgan.

B a n b i (
 [半](#) [臂](#) —

[kán](#)), so'zi „yarim qo'l“ ma'nosini bildiradi), shuningdek, **Banxiu** ([kāngcǐ](#)) nomi bilan tanilgan, *rukun* ustiga kiyiladigan va yarim uzunlikdagi yengilari bo'lgan jilet yoki ustki kiyimning bir turi bo'lgan. Uning yoqasi uslubi har xil edi, lekin uni old tomondan bog'lash yoki metall tugma bilan mahkamlash mumkin bo'lgan. Xitoy yozuvlariga ko'ra, *banbi* kiyim uslubi xitoyliklar kiyadigan kalta etakli ko'ylagidan ixtiro qilingan. U dastlab saroy xizmatkorlari uchun jilet sifatida belgilandi, ammo tez orada oddiy odamlar orasida mashhur bo'lib ketgan. [Tang sulolasi davrida](#) yozilgan „Xuo Xiao Yu afsonasi“da ([kāngāoyu-崔小玉传](#)), bosh ayol qahramoni Huo Xiaoyu ko'pincha shu uslubda kiyimlar kiygan.

Beizi (kānì — 襜褕) — bu plashga o‘xshash erkaklar va ayollar uchun umumiy bo‘lgan an’anaviy xitoy kiyimidir. (Ming sulolasi davrida eng mashhur bo‘lgan *beizi* Tang sulolasi davrida *banbi* nomi bilan ham tanilgan) Markaziy Osiyodan Tang sulolasi davrida Ipak yo‘li orqali madaniy almashinuvlar tez-tez bo‘lib turgan paytda beizi liboslarini mahaliy zodagonlar marosim va tantanalarda kiyganliklari haqida ma’lumotlar bor. Ba’zi manbalarda, u Song sulolasi davrida ham *banbidan* olingan, deb qaraladi, bu erda beizining yenglari uzun va kiyimi cho‘ziq shaklida bo‘lgan.

Chang-ao (xitoycha: 長襖) — ayollar uchun kiyinishning an’anaviy xitoy uslubi hisoblangan. Bu rasmiy kiyinish shakli bo‘lib, ko‘pincha ruqunning uzunroq versiyasi sifatida qabul qilingan. Biroq, u aslida Ming sulolasi davrida zhiduodan ishlab chiqilgan va yubka ustidan kiyilgan. U keng yengli, zhiduodan qisqaroq va yon tirqishlarida yon panellari bo‘lmagan (shunday qilib, uning ostidagi yubka ko‘rsatilgan). Ko‘pincha bo‘yinbog‘ga tikilgan himoya g‘ilofi ayollar ixtiyoriga qarab olingan (jǎnín, 護領, lit. „himoya yoqasi“). Huling oq yoki boshqa har qanday (ko‘pincha quyuc) ranglarda bo‘lishi mumkin bo‘lgan. Yoqa kiyim bilan bir xil rangda tikilgan.

Daxiushan „Katta yengli ko‘ylak“ deb tarjima qilingan *Daxiushan* (kāngāngāng — 大袖衫), ayollar uchun an’anaviy xitoy kiyimi bo‘lib, qirollik oilasi orasida Tang sulolasi davrida eng mashhur bo‘lgan kiyimlardan biri bo‘lgan. Tang sulolasining oltin davri tugagandan so‘ng, Hufu (khufu)(胡服), yoki Markaziy va G‘arbiy Osiyodaning kiyim uslublari asta-sekin zaiflasha boshladi va Tang qirollik ayollar kiyim uslublari ham asta-sekinlik bilan o‘zgartirishni boshlashdi. Qirollik ayollar kiyimlari va boshqa uslublari o‘rtasidagi tafovut o‘rta va kechki Tan davriga kelib (chàngàngàngíní-中晚唐时期) tobora yaqqol namoyon bo‘ladi. Kiyim kengligi to‘rt futdan oshdi va uning yenglari ko‘pincha 1,3 metrdan kengroq bo‘lgan. U tovondan to ko‘krak tepasiga qadar qoplaydigan, beliga o‘ralgan tugun, engil va ba’zan ko‘zga ko‘rinadigan ustki palto, pastki qismida bir-biriga bog‘lab turiladigan va ko‘pincha qo‘lga o‘ralgan uzun sharf bilan birga ketadigan o‘ziga xos libos bo‘lgan. Kiyim ko‘pincha ayollar ko‘kragining yarmini qoplagan va shuning uchun u malika yoki gējī kabi ma’lum bir maqomga ega bo‘lgan ayollar uchun mo‘ljallangan. U Da-Xiu-Shan nomi bilan mashhur bo‘lgan, ammo turli vaqtlarda Dian-Chai-Li-Yi (língíní-钿钗礼衣) deb ham nomlangan. Kiyimlar,

asosan, maxsus tantanali marosimlar uchun kiyilgan bo‘lib turli xil o‘zgarishlarga ega bo‘lgan. Ular asosan turli xil yoqa shakllanishlari (masalan, parallel yoki ko‘ndalang yoqalar yoki yoqasizlar) natijasi bo‘lishi mumkin.

Diyi (kíní — 翟衣) — Ming sulolasi davrida imperatorlar va toj malikalari (toj shahzodasining rafiqasi) tomonidan kiyiladigan an’anaviy xitoy libosi hisoblangan. Bu faqat tantanali maqsadlar uchun mo‘ljallangan rasmiy kiyim bo‘lgan. Bu shenyi shakli bo‘lib, uzun dumli qirg‘ovullar (ján, Di-翟) va dumaloq gullar (小輪花) bilan kashtalar qilingan. U feniks toji bilan taqilgan (yon tomondan marvaridlarning iplarisiz osilgan). Diyi Chjou sulolasi davridan beri imperatorlar va boshqa qirollik zodagon ayollari (turli sulolalar davrida farqlanadi) tomonidan Chjou va Song sulolalarida huiyi 禕衣) va Xan sulolasida miaofu (禕衣) kabi turli nomlar ostida kiyilgan.

Lotus poyafzallari 蓮履 / 莲履, lianlǚ)—Xitoyda ayollar yoqlari bog‘langan tomonidan kiyiladigan poyabzal bo‘lgan. Poyafzal konus yoki g‘ilof shaklida bo‘lib, lotus kurtaklariga o‘xshash bo‘lishi kerak bo‘lgan. Ular paxta yoki ipakdan nozik tarzda tikilgan va kaftga sig‘adigan darajada kichik bo‘lgan. Ba’zi dizaynlarda poshnali yoki xanjar shaklidagi tagliklari bor edi. Ular turli xil uslublar va ranglardan qilingan va odatda bezakli bezaklar bilan bezatilgan, poyabzal tagida davom etishi mumkin bo‘lgan hayvonlar yoki gullarning rasmi naqshlari bilan bezatilgan. Ba’zi dizaynlar faqat oyoq uchiga to‘g‘ri keladigan va uzun yubka ostida kiyganda kichkina bog‘langan oyoq ko‘rinishini bergan. Oyoq kiyimini bog‘lash endi qo‘llanilmasa ham, ko‘plab lotus poyabzallari muzeylar yoki shaxsiy kolleksiyalarda artefakt sifatida saqlanib qolgan.

Feniks toji (kao) — ayollar uchun Xitoyning an’anaviy bosh kiyimi hisoblangan. Uni Ming sulolasining xonimlari vazodagon ayollari marosimlarda yoki rasmiy tantanalarda kiyib yurishgan. Shuningdek bu, kelinlar uchun an’anaviy bosh kiyim bo‘lgan. U tilla rangli ajdarlar, qirollik baliqlarining tangaridan yasalgan fenikslar, munchoqli qirg‘ovullar, marvaridlar va qimmatbaho toshlar bilan o‘ziga xos uslubda bezatilgan. Ishlatilgan marvaridlar soni 3426 dan 5449 donagacha, ishlatilgan qimmatbaho toshlar soni esa 95 dan 128 donagacha bo‘lgan. Bu marvaridlar, qimmatbaho toshlar va qirollik baliqlarining tangalaridan bezakli gullar, barglar, bulutlar va bobinlar (tojning yon-orqa qismidagi „qanotlar“) yasalgan. Butun tojning vazni 2 dan 3 kilogrammgacha bo‘lgan.

Ruqun (襦裙) — bu asosan ayollar uchun an'anaviy xitoy kiyimi hisoblangan (*hanfu*). U [bluzkadan \(襦, ru\)](#) va o'ralgan *yubkadan (裙, qun)* iborat bo'lgan. U uzoq tarixga ega va [Urush paytidagi davlatlar davridan](#) beri ayollar tomonidan kiyilib kelingan. Umuman olganda, bluzka yubka ichiga tiqilgan. *Ruqun* ning mashhurligi [Xan sulolasi](#) davrida pasayib ketgan, ammo Janubiy va Shimoliy sulolalar davrida yana ommalashgan. [Suy](#) va [Tang](#) sulolalari davrida yubkalar beldan yuqori va balandroq bog'lanib kelingan, vaqt o'tib, oxir-oqibatda ular ko'krakdan yuqoriga bog'langan va kalta bluzkalar bilan kiyilgan. Oddiy o'zaro bog'langan bluzkalar bilan bir qatorda, bu davrda parallel yoki to'g'ri yoqali (對襟) bluzkalar ham kiyilgan, shuning uchun ko'krakning kengligini ochib bergan. Song sulolasi davrida yubkalar oxir-oqibat ko'krak darajasidan normal bel chizig'iga tushirilgan. Ming sulolasi davrida *ruqun* ayollar uchun eng keng tarqalgan kiyim shakliga aylangan. Bluzkaning yenglari, asosan, tor yengli manjet (*pípa* yengi) bilan kavisli bo'lgan. Ko'pincha bo'yinbog'ga tikilgan ixtiyoriy olinadigan himoya g'ilofi (*jánín*, lit. „himoza yoqasi“) mavjud bo'lgan. *Huling* oq yoki boshqa har qanday quyuq rangda bo'lishi mumkin bo'lib, yoqa kiyim bilan bir xil rangda bo'lgan. [Qing sulolasining](#) boshlanish davrlarida yaqin yubka asosan *baizhequn* (百摺裙 lit. „yuz burmali yubka“) yoki *mamianqun* (馬面裙, lit. „ot yuzi yubka“) edi.

Yuanlingshan (圓領衫) — [Ming sulolasi](#) davrida erkak va ayol amaldorlar va zodagonlar uchun eng keng tarqalgan kiyim shakllaridan biri hisoblangan. Fuqarolar va amaldorlar yuanlingshanlari o'rtasidagi farq shundaki, amaldorlar va zodagonlar yuanlingshanida mandarin maydoni (補子) bo'lgan. Yuanlingshanning yenglari, asosan, tor yengli manjetli ((琵琶袖, *pípa* sleeve) bilan kavisli bo'lgan. Uning dumaloq yoqasi va yon tirqishlari ham bor bo'lgan. Amaldorlar va zodagonlarning yuanlingshanlari ham oddiy odamlar uchun to'y liboslari hisoblangan. Kuyov Wusha shlyapasini (烏紗帽 *y-ánzēng*) va 9-darajali rasmiy libosdagi yuanlingshan kiygan. Kelin feniks tojini va qizil yuanlingshan liboslarini kiygan.

Cheongsam — ayollar uchun tanani quchoqlagan shaklidagi ([Shanxayda](#) o'zg artirilgan) bir parcha xitoy libosi; erkak versiyasi esa changshan bo'lib, liboslar orasida o'ziga xos o'ringa ega. Mandarin xitoy tilida qí páo (旗袍) nomi bilan

tanilgan ; Wade-Giles ch'i-p'ao) va ingliz tilida mandarin libosi sifatida ham tanilgan. Zamonaviy va ko'pincha mahkam o'rnashgan cheongsam yoki qipao (chipao) 1920-yillarda [Shanxayda](#) yaratilgan va sotsialistlar hamda yuqori sinf ayollari tomonidan moda bo'lib hisoblangan.

Xitoyda 70-yillarning oxirida kommunistik kiyim standartlari yumshatilgandan so'ng, xitoyliklarning kiyinish uslubi va mamlakatning moda tendentsiyalarida keskin o'zgarishlar bo'lib o'tdi. Zamonaviy shahar kiyimlari brend nomlariga astalik bilan e'tibor qarata boshladi. Yirik shahar markazlarida, ayniqsa, [Shanxayda](#) tobora g'arbiy ko'rinishga ustunlik berilgan va ko'chalarda kattalar uchun kundalik kiyimlardan ko'ra rasmiy kiyinishga urg'u berildi. O'smirlar brend nomlari va g'arbiy kiyimlarni afzal ko'rib kiyinishadilar. Bolalar odatda multfilm qahramonlari bilan bezatilgan kiyimlarni kiyishadi. To'y va marosimlarda ayollar milliy liboslarni kiyishadi. Shu bilan birga, hanfu harakati tomonidan xanfu kabi an'anaviy kiyim shakllarini qayta tiklashga harakat ham mavjud bo'lgan. 2001-yilda Shanxayda bo'lib o'tgan Osiyo-Tinch okeani iqtisodiy hamkorligi sammitida mezbon Xitoyning an'anaviy milliy libosi sifatida ipak bilan tikilgan tanchjuang kurtkalarini taqdim etildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1. „Qipao (Ch'i-p'ao)“. Encyclopædia Britannica. Retrieved 2008-11-18 [Gernet 1962](#).
2. Jump up to:3,0 3,1 Wang Qiao-ling (2008). „Women Fashion of Tang Dynasty and Foreign Cultural Communication“. 21-jild. *Journal of Zhejiang Wanli University*. 1– 3-bet
3. [Information on Civilian Clothings 不拘一格说便服](#)^[sayt ishlamaydi] oldbeijing.org Retrieved 2010-02-10
4. Yoon, Ji-Won. Research of the Foreign Dancing Costumes: From Han to Sui-Tang Dynasty, The Korean Society of Costume, v. 56, 57-72. 2006
5. Kim, Sohyun. A Study on the Costume of Khotan, The Korean Society of Costume, v. 34, 169-183. 1997.
6. 朱和平 (July 2001). (PDF) (xitoy) (1st-nashr). 中州古籍出版社. 223–224-bet <https://www.scribd.com/doc/7136914/>. Qaraldi: May 20, 2009. {{cite magazine}}: ; Missing or empty |title= (yordam)